

ԶԱՎԵՆ ՍՄԲԱՏՅԱՆ

իրավաբանական գիտությունների թեկնածու

ՎԱՐՉԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՇՈՒՐՁ ԾԱՎԱԼՎՈՂ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԻՐԱՎԱԽԱՏՈՒՄՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ԼՈՒՅՍԻ ՆԵՐՔՈՒ

Սույն գիտական հոդվածում հեղինակն անդրադարձել է վարչական պատասխանատվության վարույթի ինստիտուտի շուրջ ձևավորվող իրավական հիմնախնդիրներին՝ առաջարկվող վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նոր օրենսգրքի նախագծի համատեքստում: Վերլուծվել են նախագծով նախատեսվող հիմնական նորամուծությունները, դրանց իրավական նշանակությունը, ինչպես նաև առկա կարգավորումների տեսական և գործնական խնդիրները:

Հոդվածում ուսումնասիրվել են վարչական պատասխանատվության վարույթի առանցքային ինստիտուտները՝ անմեղության կանխավարկածի կիրառման առանձնահատկությունները, անալոգիայի կիրառման սահմանափակումները, վարչական վարույթի վերսկսման հիմքերը, պատասխանատվությունը մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքների հարաբերակցությունը, զանցակցության ինստիտուտը, իրավաբանական անձանց նկատմամբ պատասխանատվության կիրառման առանձնահատկությունները, հանրօգուտ աշխատանքների կիրառման իրավական բնույթը, ինչպես նաև վարչական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետների կարգավորումը:

Միաժամանակ ընդգծվում է, որ առաջարկվող օրենսգրքի մի շարք դրույթներ, չնայած իրենց նպատակային նշանակությանը և վարչական պատասխանատվության համակարգի կատարելագործմանն ուղղված լինելուն, պարունակում են իրավական որոշակիության, համաչափության և իրավակիրառ արդյունավետության հետ կապված խնդիրներ: Հոդվածում ներկայացվում են համապատասխան առաջարկություններ՝ ուղղված վարչական պատասխանատվության վարույթի առավել հստակ, կանխատեսելի և արդյունավետ իրավակարգավորման ձևավորմանը:

Հիմնաբառեր՝ վարչական պատասխանատվություն, վարչական վարույթ, վարչական իրավախախտում, վարչական պատասխանատվության վարույթի ինստիտուտ, իրավական որոշակիություն, անմեղության կանխավարկած, անալոգիա, վարչական տույժ:

Ներածություն

Վարչական պատասխանատվության վարույթի ինստիտուտը ժամանակակից իրավական համակարգում հանդիսանում է պետական հարկադրանքի իրականացման կարևորագույն մեխանիզմներից մեկը, որի միջոցով ապահովվում է վարչական իրավախախտումների նկատմամբ իրավական արձագանքը, իրավակարգի պահպանումը և հանրային հարաբերությունների կայունությունը: Մինչդեռ ժամանակ վարչական պատասխանատվության կիրառումը ենթադրում է ոչ միայն արդյունավետ իրավական ազդեցության ապահովում, այլև անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության այնպիսի կառուցակարգերի ձևավորում, որոնք կապահովեն իրավական որոշակիության, համաչափության և արդարության սկզբունքների իրականացումը:

Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նոր օրենսգրքի նախագծի մշակումը պայմանավորված է գործող իրավակարգավորման կատարելագործման, վարչական պատասխանատվության ինստիտուտների արդիականացման և

իրավակիրառ պրակտիկայում ձևավորված խնդիրների լուծման անհրաժեշտությամբ: Նոր կարգավորումները միտված են վարչական պատասխանատվության համակարգի վերափոխմանը, սակայն դրանց մի շարք դրույթներ առաջացնում են տեսական և գործնական բնույթի իրավական հարցադրումներ, որոնք պահանջում են համակողմանի գիտական ուսումնասիրություն: Այդ հիմնախնդիրները վերաբերում են ինչպես վարչական պատասխանատվության ընդհանուր սկզբունքներին, այնպես էլ կոնկրետ վարույթային ինստիտուտների կիրառման առանձնահատկություններին:

Հոդվածի արդիականությունը պայմանավորված է նրանով, որ վարչական պատասխանատվության վարույթի արդյունավետությունն անմիջականորեն կախված է ոչ միայն պատասխանատվության միջոցների առկայությունից, այլև դրանց կիրառման հստակ, կանխատեսելի և իրավաչափ ընթացակարգերից: Մասնավորապես, անմեղության կանխավարկածի, անալոգիայի կիրառման սահմանների, վարչական վարույթի վերսկսման, պա-

տասխանատվությունը մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքների, զանցակցության, իրավաբանական անձանց պատասխանատվության, հանրագոտ աշխատանքների և վաղեմության ժամկետների վերաբերյալ նախատեսվող կարգավորումները պահանջում են իրավական գնահատում՝ հնարավոր հակասությունների և իրավակիրառ խնդիրների բացահայտման նպատակով:

Հոդվածի գիտական նորույթը դրսևորվում է առաջարկվող վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նոր օրենսգրքի նախագծով նախատեսվող վարչական պատասխանատվության վարույթի առանցքային ինստիտուտների համալիր ուսումնասիրության միջոցով: Հոդվածում փորձ է արվում բացահայտել առկա իրավական անորոշությունները, գնահատել առաջարկվող կարգավորումների համապատասխանությունն իրավական որոշակիության, համաչափության և արդյունավետ իրավական պաշտպանության սկզբունքներին, ինչպես նաև ներկայացնել դրանց կատարելագործման հնարավոր ուղղությունները:

Հոդվածի նպատակն է ուսումնասիրել վարչական պատասխանատվության վարույթի ինստիտուտի շուրջ ձևավորվող իրավական հիմնախնդիրները՝ առաջարկվող նոր օրենսգրքի նախագծի շրջանակներում և բացահայտել նախատեսվող կարգավորումների տեսական և գործնական խնդիրները ձևավորել համապատասխան գիտական մոտեցումներ՝ վարչական պատասխանատվության առավել արդյունավետ և իրավաչափ համակարգի ձևավորման համար:

Հոդվածը կառուցված է մի քանի փոխկապակցված մասերից: Առաջին մասում ներկայացվում են վարչական պատասխանատվության վարույթի ընդհանուր բնութագիրը և դրա արդիականացման անհրաժեշտությունը: Երկրորդ մասում վերլուծվում են նոր օրենսգրքի նախագծով նախատեսվող հիմնական ինստիտուտները և դրանց կիրառման հետ կապված իրավական խնդիրները: Երրորդ մասում ուսումնասիրվում են պատասխանատվության միջոցների կիրառման, սուբյեկտային կազմի և վարույթային ընթացակարգերի առանձնահատկությունները: Վերջին մասում ներկայացվում են ընդհանուր եզրահանգումներ և առաջարկություններ՝ ուղղված վարչական պատասխանատվության վարույթի իրավական կարգավորման կատարելագործմանը:

Հետազոտության մեթոդաբանությունը

Սույն հետազոտության մեթոդաբանական հիմքը ձևավորվել է վարչական պատասխանատվության ոլորտում իրականացվող օրենսդրական բարեփոխումների, մասնավորապես՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նոր օրենսգրքի նախագծով առաջարկվող իրավակարգավորումներ-

րի ուսումնասիրության և գնահատման անհրաժեշտությունից: Հետազոտության նպատակն է բացահայտել առաջարկվող կարգավորումների իրավական բովանդակությունը, դրանց համապատասխանությունը վարչական պատասխանատվության հիմնարար սկզբունքներին, ինչպես նաև վեր հանել հնարավոր իրավական և գործնական խնդիրները:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել է նորմատիվ-իրավական վերլուծության մեթոդը, որի շրջանակում ուսումնասիրվել են գործող վարչական իրավակարգավորումները և նոր օրենսգրքի նախագծով նախատեսվող փոփոխությունները: Այս մեթոդի միջոցով բացահայտվել են իրավական նորմերի բովանդակությունը, դրանց համակարգային նշանակությունը, փոխկապակցվածությունը և կիրառման հնարավոր հետևանքները:

Հետազոտության կարևոր մեթոդաբանական ուղղություն է կազմել իրավական համեմատության մեթոդը, որի միջոցով համադրվել են գործող և առաջարկվող կարգավորումները՝ նպատակ ունենալով գնահատել նոր մոտեցումների հիմնավորվածությունը և բացահայտել այն իրավիճակները, որոնցում կարող են առաջանալ իրավական անորոշություններ կամ հակասություններ: Առանձին դեպքերում ուսումնասիրվել են նաև օտարերկրյա իրավական համակարգերի մոտեցումները՝ վարչական իրավունքի առանձին ինստիտուտների կարգավորման առանձնահատկությունները գնահատելու նպատակով:

Հետազոտության ընթացքում կիրառվել է համակարգային վերլուծության մեթոդը, որի միջոցով վարչական պատասխանատվության առանձին ինստիտուտները դիտարկվել են ոչ թե որպես առանձին իրավական դրույթներ, այլ որպես միասնական իրավական համակարգի փոխկապակցված տարրեր: Այս մոտեցումը հնարավորություն է տվել գնահատել առաջարկվող փոփոխությունների ազդեցությունը վարչական պատասխանատվության ընդհանուր սկզբունքների, պատասխանատվության միջոցների կիրառման և իրավակիրառ պրակտիկայի վրա:

Կիրառվել է նաև իրավական մեկնաբանության մեթոդը՝ պարզաբանելու համար նոր կարգավորումների բովանդակությունը, դրանց նպատակները և հնարավոր կիրառական նշանակությունը: Դրա շրջանակում ուսումնասիրվել են այնպիսի իրավական սկզբունքների դրսևորումները, ինչպիսիք են իրավական որոշակիությունը, համաչափությունը, օրինականությունը, անմեղության կանխավարկածը և վարչական ակտերի իրավաչափության կանխավարկածը:

Այս մեթոդների համակցված կիրառմամբ իրականացվել է վարչական պատասխանատվության նոր իրավակարգավորումների համալիր գնահատում՝ ուղղված առկա օրենսդրական խնդիրների

բացահայտմանը, իրավական բացերի վերհանմանը և վարչական պատասխանատվության համակարգի արդյունավետության բարձրացմանն ուղղված առաջարկությունների ձևավորմանը:

Հետազոտության արդյունքներ և քննարկում

Ներկայում գործող արդի մարտահրավերները մեծ պահանջարկ են առաջացնում վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ հստակ և արդյունավետ կանոնակարգումների ստեղծման անհրաժեշտության տեսանկյունից:

Յուրաքանչյուր տարի ավելացող վարչական տույժերի թիվը վկայում է ինչպես իրավախախտումների դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացման անհրաժեշտության, այնպես էլ նոր մոտեցումների ներդրման արդիականացման անհրաժեշտության մասին:

Հենց վերը նշված համատեքստում առաջ է եկել նոր օրենսգրքի ընդունման կամ գործող օրենսգրքում հստակ հայեցակարգային փոփոխություններ կատարելու իրավական անհրաժեշտությունը:

ՀՀ-ում գործող համապատասխան մարմիններն ընտրում են ոչ թե գործող օրենսգրքում մասնակի փոփոխություններ կատարելու ճանապարհը, այլ նոր օրենսգիրք ընդունելու մոտեցումը:

Ներկայում շրջանառության մեջ է գտնվում Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ նոր օրենսգրքի նախագիծը¹, որը նախատեսում է արմատական փոփոխություններ գործող կառուցակարգերի առնչությամբ: Թեև նշված փոփոխություններն առավելապես պարունակում են դրական տարրեր, սակայն դրանց մի մասը միանշանակ չէ թե՛ տեսական, թե՛ գործնական հարթություններում:

Այսպես՝

1. Առաջարկվող օրենսգրքում՝ որպես առկա կարգավորման կատարելագործում, ընդգծվում է այն գաղափարը, ըստ որի անձը համարվում է վարչական իրավախախտում չկատարած, քանի դեռ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ վարույթ իրականացնող մարմնի ուժի մեջ մտած և անբողոքարկելի դարձած որոշմամբ կամ դատարանի օրինական ուժի մեջ մտած դատական ակտով չի հաստատվել, որ նա կատարել է վարչական իրավախախտում:

Թեև քննարկվող կարգավորումն արդյունավետ գործիք է վարչական պատասխանատվության վարույթի շրջանակներում անձի անմեղության կանխավարկածի սկզբունքն ամրագրելու տեսանկյունից, այնուամենայնիվ ձևակերպման առումով այն պարունակում է որոշակի իրավական խնդիրներ:

Մասնավորապես, կարևոր է հստակեցնել այն հարցը, թե մինչև որ պահն անձը համարվում է իրավախախտում չկատարած կամ վարչական պա-

տասխանատվության չենթարկված:

Վերոգրյալից ելնելով՝ անհրաժեշտ է հարցը դիտարկել նաև վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի համատեքստում, ըստ որի վարչական ակտն իրավաչափ է, քանի դեռ օրենքով սահմանված կարգով չի ճանաչվել ոչ իրավաչափ կամ անվավեր:

Իրավագիտությունը որպես վարչական իրավունքի սկզբունք ճանաչում է վարչական ակտի օրինականության կանխավարկածը:

Վարչական ակտն ուժի մեջ մտնելու պահից դառնում է իրավական կարգի մաս և պարտադիր է դառնում ինչպես պաշտոնատար անձանց, այնպես էլ վարչակազմի համար:

Ինչպես շատ իրավական սկզբունքներ, դրա արմատները գալիս են լատինական արտահայտությունից «omnia praesumuntur rite et solemniter esse acta, donec probetur in contrarium», որը նշանակում է «Ենթադրվում է, որ բոլոր գործողությունները ճիշտ են կատարվել, քանի դեռ հակառակն ապացուցված չէ»:

Օրինակ, Իսպանիայի թագավորությունում առկա օրենսդրական կարգավորումը սահմանում է՝ վարչական ակտն ունի լեգիտիմության կանխավարկածը, որպես վարչական իրավունքի սկզբունք:

Չնայած այն հանգամանքին, որ նման բովանդակության կամ նշանակության նորմեր ՀՀ գործող օրենսդրության մեջ բացակայում են, այնուամենայնիվ օրենսդրական կարգավորումների և առկա կառուցակարգերի բովանդակությունից կարելի է եզրահանգել վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի գոյության մասին:

Այսպես, ներկայացվածի հաշվառմամբ և առաջնորդվելով այն կանխավարկածով, որ վարչական ակտն իրավաչափ է այնքան ժամանակ, քանի դեռ այն ունի իրավական ուժ և օրենքով սահմանված կարգով չի ճանաչվել ոչ իրավաչափ կամ անվավեր՝ հարկ է արձանագրել, որ վարչական պատասխանատվության շրջանակում անմեղության կանխավարկածի ինստիտուտն անհրաժեշտ է կապել ոչ թե պատիժ սահմանող վարչական ակտի անբողոքարկելիության, այլ վարչական ակտի իրավաբանական ուժ ստանալու հետ:

Նման մոտեցման դեպքում կարելի է ձևակերպել, որ վարչական պատասխանատվության ոլորտում անձը համարվում է անմեղ, քանի դեռ նրա մեղքը չի հաստատվել ուժի մեջ մտած «Վարչական տույժ նշանակելու մասին» վարչական ակտով:

ՀՀ վճռաբեկ դատարանը նախկինում կայացրած իր որոշմամբ արտահայտել է այն իրավական դիրքորոշումը, որ գրավոր վարչական ակտի ընդունումը բավարար չէ դրա իրավական համակարգում ի հայտ գալու և գործելու համար. անհրաժեշտ է նաև, որ օրենքով սահմանված կարգով այդ վարչա-

կան ակտը մտնի ուժի մեջ⁵:

Վճռաբեկ դատարանն իր կողմից կայացված նախադեպային որոշմամբ, անդրադառնալով վարչական իրավախախտման վերաբերյալ որոշման անբողոքարկելիությանը, արձանագրել է, որ վարչական ակտն անբողոքարկելիության հատկանիշ ձեռք է բերում այն պահից, երբ վարչական ակտի հասցեատիրոջ համար սպառվում են վարչական և դատական ընթացակարգերով տվյալ վարչական ակտը բողոքարկելու կամ վիճարկելու համար օրենքով սահմանված ժամկետները: Հաշվի առնելով, որ այդ ժամկետների հոսքի համար ելակետ է հանդիսանում վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու պահը՝ Վճռաբեկ դատարանը գտել է, որ ընդհանուր կանոնի համաձայն՝ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ որոշումն անբողոքարկելի է դառնում այդ ակտի ուժի մեջ մտնելուց հետո երկամսյա ժամկետի ավարտին հաջորդող օրը:

Եթե նշված սկզբունքը կապվի ոչ թե վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու, այլ անբողոքարկելիության ինստիտուտի հետ, ապա կխաթարվի վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի բուն էությունը և գործնականում կառաջանան մի շարք իրավական խնդիրներ: Մասնավորապես, այն իրավախախտումների դեպքում, որոնց համար նախատեսված է շարունակական պատասխանատվություն, հնարավոր չի լինի կիրառել առավել խիստ պատժատեսակներ, քանի որ առաջին վարչական ակտը բողոքարկելու դեպքում անձը դեռևս չի համարվի վարչական պատասխանատվության ենթարկված: Սա կարող է խոչընդոտել իրավախախտումներին արագ և արդյունավետ հակազդելուն:

Օրինակ՝ Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգրքի 154-րդ հոդվածի 1-ին մասը վարչական պատասխանատվություն է նախատեսում, ըստ էության, ինքնակամ շինարարական աշխատանքներ իրականացնելու համար, իսկ նույն հոդվածի 4-րդ մասը վարչական պատասխանատվություն է նախատեսում նույն արարքը՝ 1-ին մասով վարչական տույժ նշանակելուց հետո շարունակելու համար: Նման պայմաններում, եթե անմեղության կանխավարկածը կապվի ոչ թե վարչական ակտի ուժի մեջ մտնելու, այլ դրա անբողոքարկելիության հետ, ապա կստացվի, որ անձը՝ առաջին վարչական ակտը դատական կարգով բողոքարկելու դեպքում, կարող է խուսափել իրավախախտման շարունակման համար նախատեսված ավելի խիստ պատասխանատվությունից, քանի որ առաջին ակտով դեռևս չի համարվի վարչական պատասխանատվության ենթարկված: Սա հակասում է ինչպես իրավական տրամաբանությանը, այնպես էլ վարչական պատասխանատվության նպատակներին:

Բացի այդ, առաջանում է նաև կարևոր հարցադրում՝ այն իրավիճակում, երբ վարչական ակտը ծանուցվել է էլեկտրոնային եղանակով և վարչական ակտն անբողոքարկելի է դարձել, սակայն դատարանը ժամկետի բացթողումը համարում է հարգելի (ինչը գործնականում հաճախ կիրառվում է) և վերականգնում է բողոքարկման ժամկետը՝ ընդունելով գործը վարույթ, արդյո՞ք այդ պահից անձը կրկին պետք է համարվի վարչական պատասխանատվության չենթարկված:

Ամփոփելով՝ հարկ է արձանագրել, որ այն մոտեցումը, ըստ որի անձը չի կարող համարվել վարչական պատասխանատվության ենթարկված այնքան ժամանակ, քանի դեռ վարչական պատասխանատվություն կիրառող վարչական ակտը չի դարձել անբողոքարկելի, չի բխում իրավական տրամաբանությունից: Ավելին՝ այն հակասում է վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի սկզբունքին, ըստ որի վարչական ակտը համարվում է իրավաչափ՝ ուժի մեջ մտնելու պահից մինչև օրենքով սահմանված կարգով դրա ոչ իրավաչափ ճանաչվելը: Նման մոտեցումն աներկբա կարող է առաջացնել ինչպես իրավական, այնպես էլ փաստական լուրջ խնդիրներ՝ հատկապես իրավախախտումների կանխարգելիչ ազդեցության տեսանկյունից:

2. Առաջարկվող օրենսգրքով հստակ բացառվում է օրենքի կամ իրավունքի անալոգիայի կիրառումը՝ ընդգծելով, որ օրենսգիրքը կիրառելիս անալոգիան արգելվում է այն դեպքերում, երբ դրա կիրառումը վատթարացնում է վարչական իրավախախտում կատարած անձի վիճակը:

Նշվածի առնչությամբ հարկ է նշել, որ թեև կարգավորումը վերաբերում է միայն վարչական իրավախախտում կատարած անձի վիճակը վատթարացնող իրավիճակներում անալոգիայի կիրառման արգելքին, այնուամենայնիվ «վիճակի վատթարացում» ձևակերպումը կարող է ունենալ սուբյեկտիվ մեկնաբանություն: Բացի այդ, կարևոր է արձանագրել, որ ՀՀ գործող իրավակարգավորումներում, մասնավորապես «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում արդեն իսկ առկա է անալոգիայի կիրառման հստակ կանոնակարգում, որի տրամաբանությունը հանգում է նրան, որ օրենքի կամ իրավունքի անալոգիա չի կարող կիրառվել, եթե դրանով սահմանափակվում են անձանց իրավունքներն ու ազատությունները, կամ նրանց համար նախատեսվում է նոր պարտականություն կամ պատասխանատվություն, կամ խստացվում են նրանց նկատմամբ կիրառվող պատասխանատվության կամ հարկադրանքի միջոցները, ինչպես նաև դրանց կիրառման կարգը, հարկերի, տուրքերի և այլ պարտադիր վճարների վճարման պայմաններն ու կարգը, կամ անձանց գործունեության նկատմամբ հսկողություն և վերահսկողություն իրակա-

նացնելու պայմաններն ու կարգը:

Սեր գնահատմամբ՝ «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենքում «վիճակը վատթարացնող» հատուկ ձևակերպման բացակայությունը պայմանավորված է նրանով, որ գործող կարգավորումը նախատեսում է սպառիչ թվարկում այն դեպքերի, երբ անալոգիայի կիրառումն անբույլատրելի է: Այդուհանդերձ, նման մոտեցման պայմաններում կարող է առաջանալ իրավական կոլիզիա՝ տարբեր իրավանորմների կիրառման միջև:

Խնդրահարույց է նաև առաջարկվող կարգավորումն այն հարթության մեջ, որ ըստ էության կարգավորումը, վերաբերում է ամբողջ օրենսգրքի շրջանակում անալոգիայի կիրառման արգելքին, մինչդեռ օրենսգիրքը բաղկացած է ոչ միայն պատասխանատվություն սահմանող նորմերից, այլ նաև ընթացակարգային դրույթներից, որոնցով կարգավորվում են վարույթային գործողությունները: Հետևաբար, տվյալ ձևակերպումը կարող է սահմանափակել իրավակիրառողի՝ անալոգիայի կիրառման հնարավորությունն այն իրավիճակներում, երբ առկա է ընթացակարգային բնույթի բաց, որը կարգավորված չէ օրենսգրքով, սակայն կարգավորված է հարակից կամ համանման իրավական ակտերով:

Օրինակ՝ առաջարկվող նախագծում հրապարակայնության սկզբունքի վերաբերյալ առկա է օրենսդրական բաց, քանի որ չի կարգավորվում գործի քննության միստերի լուսանկարահանման և տեսանկարահանման թույլտվության՝ նախագահողի իրավասության և դրա սահմանների հարցը՝ որպես վարույթի հրապարակայնության բաղադրիչ: Նման պարագայում անալոգիայի կիրառմամբ հնարավոր կլինե՞ր կիրառել համանման վարույթային գործընթացներ կարգավորող այլ իրավական նորմեր:

Ամփոփելով նշենք, որ հարկ է կիրառվող ձևակերպման փոխարեն նախատեսել ավելի հստակ սահմանում, ըստ որի, օրենքի կամ իրավունքի անալոգիան արգելվում է միայն վարչական իրավախախտման համար պատասխանատվություն սահմանող նորմերի առնչությամբ, եթե դրա կիրառումը վատթարացնում է վարչական իրավախախտում կատարած անձի վիճակը: Նման ձևակերպման ազդեցությունը կսահմանափակվեր միայն օրենսգրքի հատուկ մասով և չէր տարածվի ընդհանուր մասի կամ ընթացակարգային նորմերի վրա:

Ընդհանուր արգելքի ձևակերպման ընտրությունը նվազեցնում է օրենսգրքի իրավական ճկունությունը, ինչը ցանկալի չէ արդյունավետ և համաչափ իրավական համակարգի տեսանկյունից:

3. Նախագծում ընդգծվում է, որ վարչական տույժ նշանակելու, վարչական իրավախախտման վերաբերյալ վարույթը կարճելու կամ վարչական իրավախախտման վերաբերյալ վարույթ հարուցե-

լը մերժելու մասին անբողոքարկելի դարձած որոշումների առկայության դեպքում վարչական իրավախախտման վերաբերյալ վարույթը ենթակա չէ վերսկսման՝ բացառությամբ օրենսգրքով սահմանված նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքների հայտնաբերման դեպքերի:

Նշված կարգավորումը որոշակի հակասության մեջ է մտնում վարչական իրավունքում առկա մի շարք ինստիտուտների հետ, որոնցից առանցքային է վարչական մարմնի սեփական նախաձեռնությամբ կամ վերադաս վարչական մարմնի կողմից սեփական նախաձեռնությամբ վարչական ակտի վերանայման (բեկանման) հնարավորությունը: Վերջինիս շրջանակում վարչական ակտը կարող է ճանաչվել ոչ իրավաչափ, բեկանվել, իսկ համապատասխան հիմքերի առկայության դեպքում՝ գործը կարճվել:

Գործող վարչական իրավակարգավորումների համաձայն՝ չբողոքարկված, սակայն ոչ իրավաչափ վարչական ակտը կարող է անվավեր ճանաչվել այն օրվանից հետո՝ վեց ամսվա ընթացքում, երբ իրավասու վարչական մարմինը տեղեկացել է այն փաստերի մասին, որոնք կարող էին հիմք հանդիսանալ վարչական ակտի անվավեր ճանաչման համար:

Հետևաբար, առաջարկվող կարգավորման պայմաններում սահմանափակվում է վարչական մարմնի կողմից սեփական նախաձեռնությամբ իրականացվող վերահսկողական և վերանայողական գործիքակազմի կիրառման հնարավորությունը, ինչը կարող է հանգեցնել օրինականության սկզբունքի արդյունավետ իրացման խաթարման:

4. Նախագծում ընդգծվում է, որ եթե անձի մեկ արարքում միաժամանակ առկա են զանցակազմի մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքներ, ապա արարքը որակվում է միայն մեղմացնող հանգամանքներով նախատեսված զանցակազմի հոդվածով:

Նման իրավիճակում օբյեկտիվորեն առաջանում է հարցադրում՝ արդյոք քննարկվող կարգավորումը ենթադրում է, որ մեկ արարքով երկու տարբեր խախտում կատարելու դեպքում պետք է կիրառվի ամենամեղմ պատասխանատվություն նախատեսող հոդվածը: Եթե այո, ապա դա կարող է հակասել համակցության ինստիտուտի տրամաբանությանը: Իսկ եթե ոչ, և կարգավորումը վերաբերում է բացառապես այն դեպքերին, երբ միաժամանակ առկա են մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքներ, ապա հարց է առաջանում՝ ինչու է կայանում ծանրացնող հանգամանքի իրավական նշանակությունը, եթե, միևնույն է, գերակայություն է տրվում մեղմացնող հանգամանքին:

Բացի այդ, նման մոտեցումը կարող է խաթարել գնահատման օբյեկտիվությունը, քանի որ մեղմացնող հանգամանքի կիրառումը ծանրացնող

հանգամանքի առկայության պայմաններում կարող է հանգեցնել անհամաչափ իրավական արդյունքի: Մասնավորապես, մեկ ծանրացնող և մեկ մեղմացնող հանգամանքի համադրման դեպքում կարող է առաջանալ գնահատման անհամաչափություն, ինչը խնդրահարույց է իրավական որոշակիության և արդարության սկզբունքների տեսանկյունից:

Այս համատեքստում նպատակահարմար է քննարկել կարգավորման այնպիսի մոտեցում, որի շրջանակում ծանրացնող հանգամանքները տարբերակվում են ըստ իրենց բնույթի, կատեգորիայի կամ ծանրության աստիճանի, և այդ հիմքով որոշվում է դրանց հարաբերակցությունը մեղմացնող հանգամանքների նկատմամբ:

Օրինակ՝ անձը մեկ տարվա ընթացքում կրկին անգամ կառուցել է 10-հարկանի ինքնակամ շինություն, սակայն միաժամանակ զոջում է իր կատարած արարքի համար: Այս դեպքում մեկ տարվա ընթացքում կրկնակի կամ շարունակական բնույթով արարքի կատարումը կարող է դիտվել որպես ծանրացնող հանգամանք, իսկ զոջումը՝ որպես մեղմացնող հանգամանք: Հետևաբար, հարց է առաջանում՝ արդյոք օբյեկտիվ է ծանրացնող հանգամանքի անտեսումը և մեղմացնող հանգամանքին նախապատվություն տալը:

5. Առաջարկվող նախագծում թվարկվում են վարչական պատասխանատվությունից ազատելու հիմքերը, որոնց շարքում որպես պատասխանատվությունից ազատման հիմք նշված է այն կարգավորումը, ըստ որի անձն ազատվում է վարչական պատասխանատվությունից, երբ աջակցել է վարչական իրավախախտման բացահայտմանը և վնասը հատուցել է կամ այլ կերպ հարթել այն:

Նշված հիմքի առնչությամբ նախ հարկ է արձանագրել, որ իրավական տեխնիկայի տեսանկյունից տվյալ նորմի ձևակերպումը կառուցված է «և» շաղկապի կիրառմամբ, ինչի հետևանքով ստացվում է, որ վարչական իրավախախտման բացահայտմանն աջակցելը և վնասի հատուցումը (կամ այլ կերպ դրա հարթումը) պետք է առկա լինեն միաժամանակ: Դրանցից որևէ մեկի բացակայությունը, ըստ ձևակերպման, կարող է հանգեցնել տվյալ հիմքի կիրառման անհնարինության:

Բացի այդ, առաջանում է նաև իրավական հարցադրում՝ կապված «այլ կերպ հետևանքը հարթել» ձևակերպման բովանդակության հետ: Մասնավորապես, արդյո՞ք այն դեպքերում, երբ անձը կատարել է ինքնակամ շինարարական աշխատանքներ համայնքային հողամասի վրա, և վարչական պատասխանատվության վարույթի հարուցումից հետո՝ մինչև վարչական ակտի կայացումը, քանդում է ինքնակամ կառույցը, այդ գործողությունը կարող է դիտվել որպես հետևանքի հարթում, թե ոչ: Նմանատիպ իրավիճակները բազմազան են, և

դրանց անորոշ կարգավորումը կարող է առաջացնել հայեցակարգային խնդիրներ վարչական պատասխանատվության կիրառման ընթացքում:

Նորահարույց է նաև նույն հիմքերի շարքում «իրադրության փոփոխության» հիմքի նախատեսումը, քանի որ այն, ըստ էության, կրկնում է վարչական վարույթների ընդհանուր կարգավորումներում արդեն իսկ առկա իրավակարգավորումը՝ առանց որևէ լրացուցիչ առանձնահատկություն սահմանելու: Մինչդեռ վարչական պատասխանատվության շրջանակում առավել կարևոր է ոչ թե վարչական ակտի կայացման պահին առկա իրադրությունը, այլ իրավահարաբերության ծագման՝ այսինքն վարչական իրավախախտման կատարման պահին առկա իրողությունը:

Հետևաբար, նշված մասով կարգավորումը բավարար չափով հստակ և տարբերակված չէ, ինչը կարող է նվազեցնել դրա կիրառական արժեքը վարչական պատասխանատվության վարույթներում:

6. Առաջարկվող նախագծով ներդրվում են այսպես կոչված համակատարողների, կազմակերպիչների, դրդիչների, օժանդակողների և զանցակիցների ինստիտուտները, ինչը, անկասկած, ունի առարկայական նշանակություն տվյալ ինստիտուտի զարգացման տեսանկյունից: Սակայն այդ ինստիտուտների ներդրման նպատակահարմարության և գործնական արդյունավետության ապահովման հարցը որոշակիորեն կասկածի տակ է դրվում այն հիմնարար հարցադրումների համատեքստում, թե ի վերջո ինչ հստակ գործիքակազմով պետք է իրականացվի պատասխանատվության միջոցների կիրառումը:

Բնականաբար, այս համատեքստում խոսքը վերաբերում է ոչ թե վարույթային ընթացակարգերին, այլ տույժի չափի և պատասխանատվության ծավալի որոշման խնդիրներին: Նախագծի համաձայն՝ համակատարողները ենթակա են նույն հողվածով նախատեսված պատասխանատվության, կազմակերպիչը, դրդիչը և օժանդակողը ենթակա են վարչական պատասխանատվության՝ համապատասխան վարչական իրավախախտումը սահմանող հողվածով, իսկ զանցակիցների դեպքում նախատեսվում է պատասխանատվություն՝ վարչական իրավախախտման համար մեղմացնող կամ ծանրացնող հանգամանքների հաշվառմամբ, ընդ որում նրանց նկատմամբ պատասխանատվություն կիրառելիս հաշվի են առնվում վարչական իրավախախտմանը յուրաքանչյուրի մասնակցության բնույթը և աստիճանը:

Նշված կարգավորումը, առնվազն ձևակերպման և կիրառման տրամաբանության տեսանկյունից, բավարար չափով հստակ և սպառիչ չէ, և կարող է գործնականում հանգեցնել այնպիսի իրավիճակների, որոնք կգրկեն վարչական մարմնին յու-

րաքանչյուր սուբյեկտի մեղքի աստիճանն անհատապես գնահատելու և համաչափ պատասխանատվություն կիրառելու արդյունավետ հնարավորությունն է:

Խնդրի առավել հստակ ընկալման համար կարելի է բերել հետևյալ օրինակային իրավիճակը. մեկ անձը մյուսին մատակարարում է քար՝ գյուղական համայնքում ինքնակամ շինարարական աշխատանքներ կատարելու նպատակով՝ տեղյակ լինելով, որ իրականացվելու են ինքնակամ շինարարական աշխատանքներ (օժանդակող), ստանալով քարը՝ անձը (կազմակերպիչ/կատարող) ներգրավում է մեկ այլ անձի (զանցակից)՝ խնդրելով մասնակցել շինարարական աշխատանքներին, և գործընթացի ընթացքում երկրորդ անձը կատարում է միայն շաղախի պատրաստումը, իսկ առաջին անձն իրականացնում է քարերի շարումը և մյուս հիմնական աշխատանքները: Ընդ որում, համապատասխան հողվածի սանկցիան (օրինակ՝ 100.000 ՀՀ դրամ) չի նախատեսում տարբերակումներ ըստ դերակատարության (կազմակերպիչ, օժանդակող, զանցակից):

Նման իրավիճակում օբյեկտիվորեն առաջանում են մի շարք հարցադրումներ, որոնց նախագծի կարգավորումները հստակ պատասխաններ չեն տալիս:

Առաջին՝ արդյո՞ք բոլոր երեք սուբյեկտներն ենթակա են վարչական պատասխանատվության մեկ միասնական չափով (այսինքն՝ ընդհանուր 100.000 ՀՀ դրամ): Եթե այո, ապա ինչպես պետք է որոշվի յուրաքանչյուրի բաժինը, և վարչական ակտը հարկադիր կատարման ներկայացնելու դեպքում ինչպես է բաշխվելու զանձման ենթակա գումարը յուրաքանչյուր սուբյեկտի նկատմամբ:

Երկրորդ՝ եթե պատասխանատվությունը կիրառվում է առանձին յուրաքանչյուրի նկատմամբ, ապա արդյո՞ք բոլոր երեք սուբյեկտները ենթակա են նույն չափով պատասխանատվության (յուրաքանչյուրը՝ 100.000 ՀՀ դրամ):

Նման մոտեցման դեպքում, երբ բոլոր մասնակիցների նկատմամբ հավասարապես կիրառվում են նույն չափի տուգանքներ, առաջանում է համաչափության և ըստ մեղքի պատասխանատվության սկզբունքների խախտման ռիսկ, քանի որ օբյեկտիվորեն տարբեր է նրանց ներգրավվածության աստիճանը: Այս համատեքստում հարց է առաջանում նաև՝ արդյո՞ք արդարացված է օժանդակողին կամ նվազ ներգրավված զանցակցին ենթարկել նույն չափի պատասխանատվության, ինչ առավել ակտիվ դերակատարում ունեցող անձին:

Նշված իրավիճակը կարող է լրջորեն խոչընդոտել առաջարկվող ինստիտուտի արդյունավետ կիրառմանը, քանի որ այն պահանջում է ոչ միայն սուբյեկտների դերերի հստակեցում, այլ նաև համաչափության ապահովման նպատակով որոշակի

բանաձևային կամ տարբերակված մոտեցումների սահմանում՝ կախված յուրաքանչյուր մասնակցի վարքագծային և իրավական դերից:

7. Առաջարկվող նախագծով ներդրվում է այն ինստիտուտը, ըստ որի իրավաբանական անձի նկատմամբ նշանակվող տուգանքի չափերը չպետք է հանգեցնեն այդ անձի հարկադրված սնանկացմանը կամ լուծարմանը, ինչը գործնականում կարող է անհնարին դարձնել որոշ իրավախախտումների համար պատասխանատվության միջոցների կիրառումը:

Նման կարգավորման պայմաններում ստացվում է, որ այն դեպքերում, երբ իրավաբանական անձի կողմից կատարվում է իրավախախտում, որի համար նախատեսված սանկցիայով սահմանված տուգանքի չափը գերազանցում է 2.000.000 ՀՀ դրամը, համապատասխան պատասխանատվության միջոցը կարող է փաստացի չկիրառվել տվյալ անձի նկատմամբ: Նշվածն առաջացնում է խնդրահարույց իրավիճակ, քանի որ առկա են իրավախախտումների այնպիսի տեսակներ, որոնք իրենց բնույթով առանձնապես ծանր են (տուգանքի չափի տեսանկյունից): Օրինակ՝ կառուցապատման ոլորտում քաղաքաշինական նորմերով սահմանված ժամկետներում շինարարության չավարտումը, որի համար նախատեսվում է տուգանք՝ շինարարության նախահաշվային արժեքի մինչև երեք տոկոսի չափով, ինչը գործնականում կարող է կազմել մի քանի հարյուր միլիոն դրամ:

Միևնույն ժամանակ սնանկության հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերով նախատեսվում է, որ այն դեպքում, երբ անվիճելի վճարային պարտավորությունը գերազանցում է 2.000.000 ՀՀ դրամը և չի կատարվում, պահանջատերը կարող է դիմել դատարան՝ հարկադիր սնանկության վարույթ հարուցելու նպատակով:

Այս համադրության պայմաններում իրավաբանական անձի համար ձևավորվում է իրավիճակ, երբ վարչական պատասխանատվությունից փաստացի խուսափելը դառնում է հնարավոր՝ պայմանավորված նրանով, որ սանկցիայով նախատեսված գումարային պահանջը սահմանափակվում է այն տրամաբանությամբ, որ այն չպետք է հանգեցնի սնանկացման: Արդյունքում ստեղծվում է հակասական իրավիճակ, երբ պատասխանատվության միջոցը, լինելով օրենքով սահմանված կոնկրետ չափ, չի կարող կիրառվել իր ամբողջ ծավալով՝ իրավակարգավորման սահմանափակիչ տրամաբանության պատճառով:

Նման պայմաններում առաջանում է վտանգ, որ տվյալ ինստիտուտը կարող է նվազեցնել վարչական պատասխանատվության կանխարգելիչ և դատարարակիչ գործառնությունը՝ ստեղծելով իրավական չարաշահման հնարավորություններ:

Հետևաբար, առերևույթ անհրաժեշտ է վերա-

նայել նման կարգավորումների ներդրման նպատակահարմարությունը, քանի որ, թեև դրանք առաջին հայացքից ուղղված են իրավաբանական անձանց տնտեսական կայունության ապահովմանը, գործնականում կարող են հանգեցնել պատասխանատվության արդյունավետության նվազեցման և իրավական անպատժելիության ռիսկերի աճի:

8. Նախագծով ներդրվում է հանրագուտ աշխատանքների ինստիտուտը, որի կարգավորումներում առկա են մի շարք իրավական հակասություններ և հայեցակարգային անորոշություններ:

Նախ անհրաժեշտ է քննարկել այս հարցն այն համատեքստում, որ հանրագուտ աշխատանքները նախատեսվում են որպես միայն մեկ կոնկրետ տույժի՝ տուգանքի այլընտրանքային կատարման ձև: Այլ կերպ ասած՝ հանրագուտ աշխատանքներով կարող է փոխարինվել բացառապես տուգանքի ձևով նշանակված վարչական տույժը: Միաժամանակ, տվյալ ինստիտուտը հիմնված է տնօրինչականության սկզբունքի վրա, այսինքն՝ դրա կիրառումը հնարավոր է միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան խնդրանքով հանդես է գալիս անձը, մինչդեռ վարչական մարմինը զրկված է սեփական նախաձեռնությամբ նման փոխարինում կատարելու հնարավորությունից:

Բացի այդ, կարևոր է նկատել, որ նախագծում հանրագուտ աշխատանքները նախատեսված չեն որպես վարչական տույժի ինքնուրույն տեսակ և ներառված չեն հատուկ մասով նախատեսված սանկցիաներում: Մինչդեռ նախագծի մեկ այլ հիմնարար կարգավորման համաձայն՝ վարչական պատասխանատվության միջոցը կարող է կիրառվել բացառապես համապատասխան հոդվածի սանկցիայով նախատեսված շրջանակներում:

Հետևաբար, ստացվում է, որ հանրագուտ աշխատանքների կիրառումը, լինելով սանկցիայով չնախատեսված իրավական հետևանք, իրականացվում է սանկցիայի սահմաններից դուրս: Նման մոտեցումը հակասում է նախագծի ընդհանուր տրամաբանությանը, որի հիմքում ընկած է պատասխանատվության միջոցների կիրառման խիստ ձևականացված և օրենքով նախապես սահմանված բնույթը:

Այս առումով առաջանում է իրավական հետևողականության խնդիր: Եթե հանրագուտ աշխատանքները դիտարկվում են որպես վարչական տույժի տեսակ, ապա դրանք պետք է ներառվեն տույժերի համակարգում և համապատասխան դեպքերում նախատեսվեն հատուկ մասի սանկցիաներով: Իսկ եթե դրանք չեն հանդիսանում վարչական տույժի տեսակ, ապա լրացուցիչ հիմնավորման կարիք ունի այն հարցը, թե ինչ իրավական հիմքով կարող են փոխարինել արդեն իսկ նշանակված վարչական տույժը:

Հետևաբար, քննարկվող ինստիտուտի արդյու-

նավետ և իրավաչափ կիրառման նպատակով անհրաժեշտ է վերանայել դրա կարգավորման հայեցակարգային հիմքերը և հստակեցնել դրա տեղն ու նշանակությունը վարչական պատասխանատվության համակարգում:

9. Նախագծով նախատեսվում է վարչական պատասխանատվությունը ծանրացնող հանգամանքների սպառիչ ցանկ, ընդ որում այդ ցանկից դուրս որևէ հանգամանքի դիտարկումը որպես ծանրացնող հանգամանք արգելվում է: Նման մոտեցումն ընդհանուր առմամբ բխում է իրավական որոշակիության և իրավական կանխատեսելիության սկզբունքներից, իսկ ծանրացնող հանգամանքների համեմատաբար լայն շրջանակի նախատեսումը վարչական մարմնին հնարավորություն է տալիս մի շարք իրավիճակներում իրականացնել առավել արդարացի և անհատականացված գնահատում:

Այնուամենայնիվ, թվարկված հանգամանքների շարքում բացակայում է վարչական իրավակիրառ պրակտիկայում առավել հաճախ հանդիպող և էական նշանակություն ունեցող այն հանգամանքը, երբ անձը վարչական տույժ նշանակվելուց հետո կրկին կատարում է նույն իրավախախտումը:

Եթե ենթադրվում է, որ այդ իրավիճակը ներառված է այն կարգավորման շրջանակում, որի համաձայն ծանրացնող հանգամանք է համարվում վարչական իրավախախտման շարունակումը, ապա նման մոտեցումը չի կարող համարվել հիմնավորված, քանի որ շարունակելն և «կրկին կատարել» հասկացություններն ունեն տարբեր իրավական բովանդակություն և չեն կարող նույնացվել:

Մասնավորապես, իրավախախտման շարունակումը ենթադրում է արդեն իսկ սկսված և ժամանակի ընթացքում շարունակվող նույն իրավախախտ վարքագծի առկայություն, այսինքն՝ փոխկապակցված գործողությունների միասնական ընթացք: Մինչդեռ նույն իրավախախտումը կրկին կատարելը ենթադրում է նոր, ինքնուրույն իրավախախտման իրականացում այն բանից հետո, երբ նախորդ իրավախախտման կապակցությամբ արդեն իսկ արձանագրվել է պատասխանատվության միջոցի կիրառում:

Հետևաբար, իրավախախտման շարունակման և նույն իրավախախտման կրկնակի կատարման միջև առկա են էական իրավական տարբերություններ, որոնք թույլ չեն տալիս վերջինս ներառել առաջինի բովանդակության մեջ: Այդ պատճառով նպատակահարմար է ծանրացնող հանգամանքների ցանկում առանձին հիմքով նախատեսել այն դեպքը, երբ անձը վարչական տույժ նշանակվելուց հետո կրկին կատարում է նույն կամ համանման վարչական իրավախախտումը:

Նման կարգավորումը ոչ միայն կհամապատասխանի վարչական պատասխանատվության

կանխարգելիչ նպատակին, այլև հնարավորություն կտա առավել արդյունավետ արձագանքել իրավախախտումների կրկնվող դրսևորումներին և ապահովել պատասխանատվության անհատականացման սկզբունքի լիարժեք իրականացումը:

10. Առաջարկվող նախագծում վարչական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետների վերաբերյալ պահպանվել է նախկինում գործող ժամանակագրական մոտեցումը, որի համաձայն անձը կարող է վարչական պատասխանատվության ենթարկվել վարչական իրավախախտումը կատարելու օրվանից ոչ ուշ, քան երկու ամսվա ընթացքում: Սակայն նման կարգավորումը լիարժեքորեն չի բխում նոր նախագծի ընդհանուր տրամաբանությունից:

Մասնավորապես, նոր նախագիծը վարչական մարմինների վրա դնում է մի շարք լրացուցիչ վարույթային գործողություններ կատարելու պարտականություն, որոնց իրականացումը գործնականում կարող է պահանջել զգալի ժամանակային ռեսուրսներ: Արդյունքում առաջանում է այնպիսի իրավիճակ, երբ վարչական մարմինը, պատշաճ կերպով իրականացնելով օրենքով իրեն վերապահված լիազորությունները, կարող է բախվել վարչական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետի սպառման խնդրին, ինչի հետևանքով անձը կազատվի պատասխանատվությունից բացառապես ժամանակային գործոնի ազդեցությամբ:

Միաժամանակ հարկ է նշել, որ նախագիծը վերանայում է վարչական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետի իրավական բնույթի վերաբերյալ նախկինում ձևավորված մոտեցումները: Եթե նախկինում վաղեմության ժամկետը դիտարկվում էր որպես նյութական ժամկետ, որը չէր կարող կասեցվել կամ վերականգնվել, ապա առաջարկվող նախագծով այն փաստացի ընկալվում է որպես ընթացակարգային բնույթի ժամկետ, որի նկատմամբ կիրառելի են կասեցման մեխանիզմներ: Սակայն նույնիսկ այս նոր մոտեցման պայմաններում նախագծում ամբողջությամբ չեն կարգավորվում վաղեմության ժամկետի կասեցման հետ կապված մի շարք կարևոր հարցեր: Մասնավորապես, հստակեցված չէ կասեցման մասին որոշման իրավական բնույթը, դրա ուժի մեջ մտնելու կարգը և բողոքարկման հնարավորությունը:

Մեր գնահատմամբ՝ նպատակահարմար է օրենսդրական մակարդակով ամրագրել, որ վարչական պատասխանատվության վաղեմության ժամկետի կասեցման մասին որոշումն ուժի մեջ է մտնում դրա ընդունման պահից և ենթակա չէ առանձին բողոքարկման: Հակառակ դեպքում այն կդիտվի որպես սովորական անհատական վարչական ակտ, որի նկատմամբ անհրաժեշտ կլինի կիրառել ուժի մեջ մտնելու ընդհանուր կանոնները:

Նման իրավիճակում կարող է առաջանալ այն վտանգը, որ կասեցման վերաբերյալ որոշումն իրավական ուժ ստանալու պահին արդեն իսկ սպառված կլինի վարչական պատասխանատվության երկամսյա ժամկետը, ինչն անիմաստ կդարձնի կասեցման ինստիտուտի ներդրումը:

Առաջարկվող մոտեցումը կլուծի նաև այն գործնական խնդիրը, որը ծագում է այն դեպքերում, երբ վարույթը կասեցվում է անձի կողմից վարույթից խուսափելու հիմքով: Նման իրավիճակներում կասեցման մասին որոշման անհապաղ ուժի մեջ մտնելը հնարավորություն կտա ապահովել ինստիտուտի արդյունավետ կիրառումը և կօգնի բացառել այնպիսի իրավիճակները, երբ անձը սեփական վարքագծի միջոցով կարող է նպաստել վաղեմության ժամկետի լրանալուն և այդ հիմքով խուսափել վարչական պատասխանատվությունից:

Այսպիսով, թեև առաջարկվող նախագիծն ունի ակնհայտ նորարարական և ինստիտուցիոնալ նշանակություն, այնուամենայնիվ վերը թվարկված խնդիրները, ինչպես նաև իրավակիրառ պրակտիկայում ձևավորվող հնարավոր խնդիրները անհրաժեշտ է հաշվարկել և կանխատեսել առավել խոցելի իրավիճակներից խուսափելու համար:

Եզրակացություն

Ամփոփելով հոդվածի արդյունքները և կարևորելով ինստիտուտի միասնական իրավական ընկալումը՝ նպատակահարմար է արձանագրել հետևյալ եզրահանգումները.

1. Հոդվածով հիմնավորվում է, որ «անձը չի կարող համարվել վարչական պատասխանատվության ենթարկված այնքան ժամանակ, քանի դեռ վարչական պատասխանատվություն կիրառող վարչական ակտը չի դարձել անբողոքարկելի» ձևակերպումը չի բխում իրավական տրամաբանությունից: Այն հակասում է վարչական ակտի իրավաչափության կանխավարկածի սկզբունքին, ըստ որի վարչական ակտը համարվում է իրավաչափ՝ ուժի մեջ մտնելու պահից մինչև օրենքով սահմանված կարգով դրա ոչ իրավաչափ ճանաչվելը: Նման մոտեցումն աներկբա կարող է առաջացնել ինչպես իրավական, այնպես էլ փաստական լուրջ խնդիրներ՝ հատկապես իրավախախտումների կանխարգելիչ ազդեցության տեսանկյունից: Նման պայմաններում կիրառված ձևակերպման փոխարեն պետք է կիրառվի հետևյալ ձևակերպումը՝ «անձը չի կարող համարվել վարչական պատասխանատվության ենթարկված այնքան ժամանակ, քանի դեռ վարչական պատասխանատվություն կիրառող վարչական ակտը չի մտել ուժի մեջ»:

2. Անալոգիայի առնչությամբ կիրառվող ձևակերպման փոխարեն անհրաժեշտ է նախատեսել ավելի հստակ սահմանում, ըստ որի, օրենքի կամ իրավունքի անալոգիան արգելվում է միայն

վարչական իրավախախտման համար պատասխանատվություն սահմանող նորմերի առնչությամբ, եթե դրա կիրառումը վատթարացնում է վարչական իրավախախտում կատարած անձի վիճակը: Նման ձևակերպման ազդեցությունը կսահմանափակվեր միայն օրենսգրքի հատուկ մասով և չէր տարածվի ընդհանուր մասի կամ ընթացակարգային նորմերի վրա:

3. Նախագծում կիրառված այն դրույթը, ըստ որի, եթե անձի մեկ արարքում միաժամանակ առկա են զանցակազմի մեղմացնող և ծանրացնող հանգամանքներ, ապա արարքը որակվում է միայն մեղմացնող հանգամանքներով նախատեսված զանցակազմի հոդվածով, այդ մոտեցումը կարող է խաթարել գնահատման օբյեկտիվությունը, քանի որ մեղմացնող հանգամանքի կիրառումը ծանրացնող հանգամանքի առկայության պայմաններում կարող է հանգեցնել անհամաչափ իրավական

արդյունքի: Մասնավորապես, մեկ ծանրացնող և մեկ մեղմացնող հանգամանքի համադրման դեպքում կարող է առաջանալ գնահատման անհամաչափություն, ինչը խնդրահարույց է իրավական որոշակիության և արդարության սկզբունքների տեսանկյունից:

4. Թվարկված եզրահանգումներից բացի հոդվածի բուն տեքստում պարունակվում են այլ՝ բազմաթիվ վերլուծություններ, որոնք կարող են դառնալ քննարկման առարկա և օժանդակել առաջարկվող կանոնակարգումների կատարելագործմանը, քանի որ նախագիծն իր էությամբ հեղափոխական է, պայմանավորված արմատային փոփոխությունների կատարմամբ, սակայն գերծ չէ իրավական խնդիրներից:

¹ Տե՛ս, <https://www.e-draft.am/projects/6259/about>

² Տե՛ս, Վարչական ակտի արդյունավետության գնահատման տեսական և գործնական վերլուծություն / Չ. Սմբատյան-Եր., 2023, էջ 105:

³ Տե՛ս, Augusto Durnn Martınez La presuncıgn de legitimidad del acto administrativo. Un mito innecesario y pernicioso universidad catglica 2007 121 էջ:

⁴ Տե՛ս, Art. 37 (2), 47 The Common Administrative Procedure of the Public Administrations: Law 39. 2015, October 1.

URL: <https://afyonluoglu.org/PublicWebFiles/Reports/PDP/2015%20Spain-Law%2039-2015%20Common%20Administrative%20Procedure%20of%20PA.pdf>

⁵ Տե՛ս, Թիվ ՎՂ/2499/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 10.12.2014թ. որոշումը

⁶ Տե՛ս, Թիվ ՎՂ/9823/05/20 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2024թ. որոշումը

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ օրենսգիրք՝ ընդունված 06.12.1985 թվականին:
2. Վարչական իրավախախտումների վերաբերյալ ՀՀ նոր օրենսգրքի նախագիծ <https://www.e-draft.am/projects/6259/about>
3. «Վարչարարության հիմունքների և վարչական վարույթի մասին» ՀՀ օրենք՝ ընդունված 18.02.2004 թվականին:
4. «Նորմատիվ իրավական ակտերի մասին» ՀՀ օրենք՝ ընդունված 21.03.2018 թվականին:
5. Թիվ ՎՂ/2499/05/14 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 10.12.2014թ. որոշում:
6. Թիվ ՎՂ/9823/05/20 վարչական գործով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 04.07.2024թ. որոշում:
7. Սմբատյան Չ. Վարչական ակտի արդյունավետության գնահատման տեսական և գործնական վերլուծություն / Եր., 2023, 168 էջ:
8. Augusto Durnn Martınez La presuncıgn de legitimidad del acto administrativo. Un mito innecesario y pernicioso universidad catglica 2007 էջեր 119-151:
9. Art. 37 (2), 47 The Common Administrative Procedure of the Public Administrations: Law 39. 2015, October 1. URL: <https://afyonluoglu.org/PublicWebFiles/Reports/PDP/2015%20Spain-Law%2039-2015%20Common%20Administrative%20Procedure%20of%20PA.pdf>

References

1. Varchakan iravakhakhtumneri veraberyal HH orengsırg, yndunvac 06.12.1985 t. (In Armenian)
2. Varchakan iravakhakhtumneri veraberyal HH nor orengsri nakhagits. URL: <https://www.e-draft.am/projects/6259/about> (In Armenian)

3. «Varchararut'yan himunkneri ev vardakan varuyti masin» HH orenq, yundunvac 18.02.2004 t. (In Armenian)
4. «Normativ iravakan akteri masin» HH orenq, yundunvac 21.03.2018 t. (In Armenian)
5. Tiv VD/2499/05/14 vardakan gortsov HH vch'rabek datarani 10.12.2014 t. oroshum. (In Armenian)
6. Tiv VD/9823/05/20 vardakan gortsov HH vch'rabek datarani 04.07.2024 t. oroshum. (In Armenian)
7. Smbatyan Z. Varchakan akti ardyunavetut'yan gnahatman tesakan ev gornakan verlutsutyun. Yerevan, 2023. 168 p. (In Armenian)
8. Durnn Martıñez A. La presuncign de legitimidad del acto administrativo. Un mito innecesario y pernicioso. Universidad Catglica, 2007, pp. 119–151.
9. The Common Administrative Procedure of the Public Administrations: Law 39/2015, October 1, Art. 37(2), 47. URL: <https://afyonluoglu.org/PublicWebFiles/Reports/PDP/2015%20Spain-Law%2039-2015%20Common%20Administrative%20Procedure%20of%20PA.pdf> (In English)

Завен Смбатян
кандидат юридических наук

РЕЗЮМЕ

Правовые проблемы, разворачивающиеся вокруг института производства по административной ответственности в свете предлагаемого нового кодекса об административных правонарушениях

В данной научной статье автор рассматривает правовые вопросы, возникающие вокруг института административной ответственности в контексте предлагаемого проекта нового Кодекса об административных правонарушениях. Проанализированы основные нововведения, предусмотренные проектом, их правовое значение, а также теоретические и практические аспекты существующих нормативных актов.

В статье рассматриваются ключевые институты административной ответственности: особенности применения презумпции невиновности, ограничения применения аналогии, основания для возобновления административного производства, соотнесение смягчающих и отягчающих обстоятельств, институт соучастия, особенности применения ответственности к юридическим лицам, правовая природа применения общественно полезных работ, а также регулирование срока давности административной ответственности.

При этом подчеркивается, что ряд положений предлагаемого Кодекса, несмотря на их целенаправленное значение и стремление к совершенствованию системы административной ответственности, содержат вопросы, связанные с правовой определенностью, соразмерностью и эффективностью правоприменения. В статье представлены актуальные предложения, направленные на формирование более четкого, предсказуемого и эффективного правового регулирования административной ответственности.

Ключевые слова: административная ответственность, административное производство, административное правонарушение, институт административной ответственности, правовая определенность, презумпция невиновности, аналогия, административное наказание.

Zaven Smbatyan
PhD in Law

SUMMARY

Legal problems developing around the institution of administrative liability proceedings in light of the proposed new code on administrative offences

In this scientific article, the author has addressed the legal issues emerging around the institute of administrative liability proceedings in the context of the proposed draft of the new Code on Administrative Offences. The main

innovations envisaged by the draft, their legal significance, as well as the theoretical and practical issues of the existing regulations have been analyzed.

The article examines the key institutes of administrative liability proceedings: the peculiarities of the application of the presumption of innocence, the limitations of the application of analogy, the grounds for the resumption of administrative proceedings, the correlation of mitigating and aggravating circumstances, the institute of complicity, the peculiarities of the application of liability to legal entities, the legal nature of the application of public benefit works, as well as the regulation of the statute of limitations for administrative liability.

At the same time, it is emphasized that a number of provisions of the proposed Code, despite their purposeful significance and being aimed at improving the system of administrative liability, contain issues related to legal certainty, proportionality and law enforcement efficiency. The article presents relevant proposals aimed at the formation of a more clear, predictable and effective legal regulation of administrative liability proceedings.

Key words: administrative liability, administrative proceedings, administrative offense, institute of administrative liability proceedings, legal certainty, presumption of innocence, analogy, administrative penalty.

Բնագիրը ներկայացվել է 13.05.2026թ.
Ընդունվել է տպագրության 14.07.26թ.